

## Oponentský posudek

### **Jiří Řičář: Otázka přirozené poznatelnosti Boha u Tomáše Akvinského a její recepce u vybraných současných autorů. Diplomová práce. Katedra dogmatické a fundamentální teologie KTF UK, 2016**

Práce přináší rekapitulaci pěti cest k důkazu Boží existence, jak je lze identifikovat ve spisech sv. Tomáše Akvinského, zabývá se dále poznatelností a popisem Božích atributů a pokouší se rozumově zmapovat učení o Boží trojjedinosti. Poslední čtyři kapitoly jsou věnovány samostatným úvahám autora na dané téma; ten se přitom volně inspiruje myšlenkami soudobých filosofů, a to po řadě Richarda Schaefflera, Richarda Swinburna, Dineshe D'Souzy a Richarda Dawkinse.

#### Formální stránka

Rozsah práce odpovídá kritériím, grafická úprava je uspokojivá. Citace nejsou vždy korektní: v nejméně jednom případě citát pokračuje i za uvozovkami (str. 15). Autor hojně používá zkratk, ale někdy se vrátí k plnému názvu (např. pozn. 119), použije jiný font (pozn. 180, 184 a dále velmi často) či zapomene tečku na konci citace – namátkou na str. 20 je 14 poznámek pod čarou a tečku na konci mají jen dvě. Závažným prohřeškem je citování Akvinského odkazem na internet (pozn. 208 a jinde). Rozčarování vzbudí seznam literatury, kde se zmíněný přestupek opakuje vícekrát. Náznaky členění na primární a sekundární literaturu je lépe si odmyslet a zmatený výčet titulů pochopit spíše jako seznam literatury použité v jednotlivých tematických částech – nikoli kapitolách – práce. Členění práce do kapitol je totiž velmi nezvyklé a působí nelogicky. Jak lze při četbě zjistit, nejedná se přitom o formální nedostatek. Struktura práce spíše konzistentně odráží obsahovou nevyváženost, ke které se dostaneme níže. Totéž se dá říci o jazykovém stylu, který je místy hovorově neformální a někdy sklouzává k nespisovným nebo přímo jazykově nesprávným formulacím (str. 52; na str. 54: „Já jsem se to také pokoušel řešit, akorát jsem to sem už nemohl psát.“).

Je třeba pochválit, že práce je zcela bez překlepů, jen na str. 49 zřejmě vypadlo slovo („než *může* být“) a na str. 47 se naopak část věty opakuje. Hrubá pravopisná chyba na str. 54 („mi sledujeme“) je ovšem neodpustitelná. Přes uvedené nedostatky lze práci po formální stránce hodnotit jako uspokojivou.

#### Obsahová stránka

Letný pohled na obsah – osnovu práce budí určité znejistění. Velký počet – celkem deset – kapitol se značně liší rozsahem i vnitřním členěním. Protože druhá kapitola už řeší důkaz Boží existence, hledali bychom metodický úvod a formulaci výchozí teze

na předchozích stránkách. Sice se tam něco torzovitého dočteme o čtyřech pojmech ze scholastické filosofie, ale celé se to i s úvodem vejde na tři stránky, tvořící úvod a první kapitolu, což zřejmě nestačí. Autor vypráví o tom, že chce odhlížet od „Bible a věrouky“. Snad tím myslel metodické odhlížení od Zjevení jako pramene poznání, pak je ovšem na pováženou, jak chce psát teologickou práci. Hodlá však „na některých hranách umožnit budoucí propojení s věroukou“ (str. 9).

Ve druhé kapitole je třeba především vytknout metodologickou nejasnost: vzniká dojem, že se tu jedná o důkazy Boží existence podle Akvinského, ale ve skutečnosti se tu jaksi povšechně mísí citace z pramenů a příruček s autorovými intuicemi („Pár dalších důkazů“, str. 14). Zajímavá je představa, že „mám-li nějakou touhu, musí existovat předmět, který ji ukojí“ (str. 14). Úvahy tohoto typu nejsou v celé práci bohužel ojedinělé, uvedený příklad naopak výstižně ilustruje autorův způsob myšlení. Kritice se nevyhne také autorova práce s prameny. Uvádí, že kromě výchozího textu STh I, q. 2, a. 3co. „pro větší bohatost textu užívá i dalších pramenů“ (pozn. 2, str. 13). Neříká však jasně, kterých. Sice si to lze zjistit z následujících odkazů, ale zůstává nezodpovězena otázka, proč autor ty které prameny vybral.

Třetí (jednostránková!) kapitola zmiňuje Aristotelův důkaz první příčiny jako samozřejmost a pak staví do jedné řady Akvinského a dva autory scholastických manuálů, kteří sami o sobě úplně srovnávat nejdou, Hlavatého a Gredta. Text sice naznačuje určitou metodu, ovšem zcela fragmentárně a zmateně (str. 16).

Čtvrtá kapitola je suverénně nejrozsáhlejší (11 stran). Nacházíme zde zřejmě samostatně zpracovanou kompilaci celkem 48 Božích atributů rozdělených do několika sekcí. Chybí ovšem informace, podle jakých kritérií byl seznam sestaven, je jen patrná tendence od spíše přísně filosofických kategorií (Bůh věčný, nutný, jednoduchý – str. 17) postupovat k životnějšímu pojetí Boha („Bůh je láska“ – str. 26). Opět se tu setkáváme se srovnáním nesrovnatelného, totiž vykladače s vykládaným, konkrétně Hlavatého příručky a Akvinského Summy proti pohanům (str. 21). Je třeba ještě upozornit na těžkopádné, zřejmě převzaté formulace (vlastnost „je byta“ věcí, str. 19).

Jakýmsi finále čtvrté kapitoly je kapitola číslo pět, která na str. 28 přináší pokus o filosofické uchopení tajemství Boží Trojice. Správně se zde zdůrazňuje, že toto tajemství neodporuje rozumu, ovšem snad ve snaze o čistě filosofické vyjadřování se autor dopustil výroku „Bůh je (mými slovy) osoba jediná a trojí zároveň“ (str. 28), čímž svou práci bohužel v přítomné podobě předem diskvalifikuje.

Šestá kapitola se poněkud překvapivě zabývá Karlem Marxem a jeho kritikou náboženství. Vrátime se k ní v souvislosti s kap. 9 a 10.

Sedmá kapitola nejprve shrnuje některé myšlenky filosofů jako Plotinos, Spinoza, Hegel, Feuerbach, Descartes, Kant (v tomto pořadí). Jde zřejmě o pokus zasadit myšlení Richarda Schaefflera do nějakého kontextu, tím způsobem, že se převyprávějí pasáže jeho knihy pojednávající o zmíněných učencích. Teprve na str. 38-41 se dočkáme stručné prezentace Schaefflerových důkazů Boží existence, kterou autor spontánně

prokládá svými komentáři. Ke str. 40 nutno podotknout, že „Zustimmungswürdigkeit“ nelze překládat jako „souhlas s důstojností“.

Osmá kapitola pojednává o myšlení Richarda Swinburna, který podle autora „dovede do teologie vnášet matematiku“ (str. 42). Ve skutečnosti Swinburne šikovně operuje s některými poznatky z oboru statistiky, konkrétně Bayesovým theoremem, ale síla jeho argumentů je spíše ve formální logice a práci s jazykem. Autor to sice tuší („příliš formální ohled“, str. 47), ale podstata mu uniká. Snaží se místo toho analyzovat Swinburnem formulované symbolické schéma pomocí vzorečku z učebnice pro gymnázia, takže jistou relevantnost si zachovává jen pasáž o rozlišení vědecké a personální explanace, která by stála za rozšíření, zpřesnění a doplnění o citace a odkazy. Naopak vágní vyjádření typu „Bůh je [...] stále jen osoba“ (str. 47) nelze jako součást diplomové práce připustit. Totéž se týká glosy na str. 48, která tajemství Vtělení prezentuje jako odpověď na známou filosofickou hříčku.

Kapitoly č. 6, 9 a 10 se vyznačují malým rozsahem a velkou mírou neurčitosti. Autor se „více ztotožňuje“ (str. 31) s Akvinským a je kritický vůči moderním filosofům, ovšem je toho názoru, že nalezne pravdu, když „správně umístí“ pojmy a představy, které si od nich vypůjčí. Tuto svou metodu autor názorně předvádí s „představami“ převzatými z Marxe, D'Souzy a Dawkinse. Textu nelze upřít jistou poetičnost, např. srovnání rezavého radiátoru a západu slunce (str. 54).

Místo závěru se na posledních stránkách práce dočteme, co se autorovi právě honilo hlavou. Pasáže, které mají vztah k tématu práce, svědčí o jeho naprostém nezvládnutí, viz např. výrok: Schaeffler pronese: „Akvinský? Zahodte ho, má to chybně. Stavějte filosofii o víře na Kantovi.“ (str. 56). Poslední dvě strany (57, 58) nejen nesouvisí s tématem práce, ale navíc mají charakter mystifikace, kdy autor prezentuje triviální počty, konkrétně převod periodického čísla na zlomek, jako silné filosofické argumenty.

## Závěr

Řečeno s autorem: „chtělo by to přeřešit“ (s. 32). Práce se totiž zcela míjí svým zadáním a je ve skutečnosti – když už – spíše pokusem o recepci klasických i nových filosofů panem Řičařem než ohlášenou analýzou přirozené poznatelnosti boha a popisem příslušných filosofických koncepcí. (Příklad: Sekce 7.5 na str. 37–38 je nadepsána „Hodnocení Akvinského Schaefflerem“, ovšem obsahuje spíše hodnocení Schaefflera autorem.) Práce je proložena osobními úvahami a glosami. Jde sice o místy zajímavé dojmy, ale souvislá argumentace buď chybí, nebo je nepřijatelná. Místy text nedává smysl vůbec (s. 37 první odst.; str. 54 poslední věta). Zcela nehajitelná je kapitola č. 5 a závěrečná strana 57. Vzhledem k těmto skutečnostem nelze než s politováním navrhnout klasifikaci práce v této předložené podobě stupněm „neprospěl“ s tím, že definitivní klasifikace se bude odvíjet od průběhu obhajoby.

Jistě nelze mladému člověku brát jeho optimismus ani není nutné se pohoršovat nad jistou myšlenkovou rozevlátostí, ale na druhé straně je třeba od absolventa vysoké školy vyžadovat více než jen nedotažené ukázky pokusů o samostatné myšlení. Celá práce je o důkazech, autor nám bohužel důkaz o své schopnosti vědecké práce zůstal dlužen.

V Praze dne 10. 6. 2016



Dr. Ondřej Salvét